

axí com dalfí, muçola, e *troynn* e sos semblants». ¹ Es tracta evidentment d'un peix de morro o capdamunt aplatat, com tants esquals i altres peixos: *morro trony* o substantivat *trony*.²

De l'adjectiu en puc assenyalar un testimoni riba-⁵ gorçà encara més antic: en un document de 1009, p. p. Martí Duque (*Cole. Diplom. de Ovarra*, 1965, 12.17), figura, entre els testimonis, «Signum *Nosicator-ni filio Asneri*»: sembla que hi ha damunt la *t* l'acostumada sigla de *r*+vocal, que és ambigua entre *tor* i *tro*; com ja vaig indicar, en *Top. Hesp.* (1, 241-2), s'ha de llegir *Nasica Troni*, amb el mor ll. *nasica* 'nassut, nas gros', amb l'adj. cat. *tron* (genitiu en *i*, a causa de *signum*).

En fi n'han quedat dues precioses relíquies toponí-¹⁵ miques: el poble d'*Altron* a la vall d'Assua, edificat sobre un turonet baix i prominent damunt la vall: el camí que puja de Rialb cap a Llessui, el deixa immediat a mà dreta, passant pel collet entre aquest morro avançat i l'alta serra: es tracta doncs de *Alt tron* 'alta²⁰ tura aplatada', amb l'ús substantivat de *Alt* per dir 'cim', que és típic de Pallars i Andorra (*l'Alt de Casamanya*, *l'Alt de la Mainera*, *l'Alt dels Emprius*). En el Segre mitjà, hi ha una antiquíssima i grandiosa pagedia, dita *Putrony*: és en el cim d'un serrat arrodonit, visible, des de lluny, al Sud, anant de Bassella a Ugern (1956, 1957): reducció de *Puig Trony*. Notem, de pas, que també Ugern és un nom cèltic.

L'etim. cèltica del fr. *trogne* i prov. mod. *trougn*³⁰ ja va donar-la Thurneysen, *Keltoromanisches*, 114 (rectificant Diez, *Wb.*, 693); amb aprovació de M-Lübke (*ZRPh.* XXI, 201, i *REW*, 8947). El mot correspon al nom del nas en les llengües britòniques: ky. *trwyn*, ky. ant. *trein* (que hom dona també com a còrnic antic) i còrnic *tron*. El ky. *trwyn*, constata Thurneysen, ve d'una base TRÜGN- i per això i a base del fr. *trogne* M-Lübke postula un gàllic *TRÜGNĀ. Veg. més sobre això, de Jud, *Rom.* XLIX, 411-6, i Hubschmid (en particular sobre piem. *trugnu* i alguna altra forma dialectal italiana, *ZRPh.* LXVIII).

La variant catalana *tron*, amb *-n*, no rebria així explicació neta, car difícilment *tron* pot ser grafia imperfecta per *troy*, i des del -GN- cèltic hem d'esperar *-ny* (= *ŋ*). Les formes adjectives de l'occità antic s'hi sumen. Allà és *tron*, amb *-n* fixa, que suposa una base⁴⁵ amb NN. Ja el tenim en la *Cansó de la Crozada* (princ. S. XIII). En el Consell dels dignataris de l'Església, en emprendre la Croada contra els Albigesos, després del parer duríssim de l'Abat de Cistell (= Cîteaux): «negús mot no-i sona, / mas cant del Apostoli, que mot fetz cara *trona*: / —Frayre —so ditz lo Papa— tu vais vas Carcassona». L'ed. Martin-Chabot (1960, VII, 5, vol. I, p. 21) explica «le visage assombri». I Paul Meyer: «littéralement 'fit la moue' --- sens du surnom lat. *trunnus*, qui désigne une difformité --- par un⁵⁰ développement anormal du nez» (ed. Meyer, I, 446).

D'aquí, doncs, arrenca la filiació semàntica cap als sentits figurats de *tronya*, del Princ. i de Men. Però d'altra banda, en el *Jaufré*, retrobem el *morro trony*, en la forma fonètica d'Oc: «una bestia grans e estray-⁶⁰

na / --- / e-ls ueils son groses e redons, / e las dens grans, e-l morre *trons*, / e cambas longas e grans pes / ---», v. 243 (i cf. sobre això PSW VIII, 493; i Sch.-Gora, *ASNSL* 62, 305). La rima amb *redons* en un text d'aquesta data, prova, amb certitud: 1.ª que no és -N' senzilla (llavors s'hauria perdut la *n* occitana davant -s); i 2.ª, que no és la palatal -nb, sinó el prolongament, sigui de ND, o de NN. Això és el que queda corroborat pel b. ll. *trunnus*, que PMeyer cita de fonts franceses i que nosaltres trobem en el text llatí dels nostres *Gesta Comitum*.³

La conclusió és, doncs, que hagué d'haver-hi un duplicat consonàntic ja en la base cèltica, amb caràcter de divergència dialectal: per una banda TRÜGNA, d'on el fr. *trogne* i oc. mod. *trougn*, per altra banda TRUNNO- o TRUNNA d'on l'ant. *morre tron*, *cara trona*, el cat. ant. *tron* i el b. ll. *trunnus*; quant a les formes catalanes *trony* i *tronya* tant poden sortir de l'un com de l'altre. Ara bé això ja no és inesperat des del punt de vista purament cèltic, car Thurneysen ja feia constar que la relació entre el vocalisme de les diverses formes cèltiques no resultava clar («das Verhältnis der Vokale --- ist nicht ganz klar»), al·ludint sens dubte al còrnic *tron*: car ell només atribuïa al ky. *trwyn* la base TRUGN-; M-Lübke es va mostrar massa simplista. Cal postular, per tant, TRUNN-, corresponent al còrnic *tron* i al romànic TRUNNO-, com a variant dialectal dins el cèltic continental, al costat de TRUGNA. No és un cas únic (veg. TRUAN).

En fi, jo creuria que també hem de posar aquí el basc dial. *troinu* «nudo» (Azkue), propi del parlar biscaí del Txorrierri (prop de Bilbao): la forma gruixuda i bonyeguda, del grop que forma un nus, és comparable al nas aplatat; car notem que la inicial *tr-*, per si sola, ja prova que en basc és un mot al·logen (per a *iñ* basca < NN, veg. BOINA).

DERIV.: De *tron*, per la forma aplatada podria ser diminutiu un *tronell* 'monyo' («tannara») que *AlcM* localitza a l'alta vall de Camprodon (Molló, Setcases).⁴⁰ *Tronyeria* i *tronyós*, men.

CPT.: *Morrotrony*, nom d'un peix d'extrem aplatat, en Despuig, *Colloquis de Tortosa*, p. 204.

¹ Cf. la nova ed. d'Agramont per Veny (1971, pàgines 81.22, 185), però aquest (que no té notícia del treball de Faraudo), hi dona una lliçó *toynn*, no sé si prou comprovada en el ms. (si ho està en ms., és interpolació d'un escriba que ja féu la mateixa confusió que Veny), i que en tot cas s'ha de rebutjar, conservant la de Faraudo. Reconeix que Moll no hi està d'acord; tampoc jo, i tampoc és possible la seva identificació amb la tonyina (per a l'a-priori etimològic THUNNUS), perquè no hi ha tal *tony* enlloc més, perquè s'hi oposa el *morro trony* de Despuig, i perquè no pot ser tonyina, que ni és menjar bestial ni viscos, i ni tan sols és un peix sinó mamífer marí. — ² Cf. *tróŋ* que AMAlcover (*BDLC* IV, 280) diu estranyament haver recollit com a variant de 'tro': com que ho atribueix a llocs de tanta pesquera com Begur i Cadaqués ¿hi hauria malentès pel nom del peix? — ³ També en un text llatí